

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain 9 luvun muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä maaliskuuta 2010 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmis-televasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi sairausvakuutuslain 9 luvun muuttamisesta (HE 15/2010 vp).

Asiantuntijat

- lakimies Pekka Humalto, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Johanna Aholainen, Kansaneläkelaitos.

Lisäksi Seta ry on antanut kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslakia muutettavaksi.

Eduskunta on toukokuussa 2009 hyväksynyt lainmuutoksen, joka mahdollistaa perheen sisäisen adoption rekisteröidyssä parisuhteessa. Tähän liittyen esitetään rekisteröidyn parisuhteen osapuolen asemaa vanhempainpäivärahan saajana parannettavaksi. Tavoitteena on, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolen oikeus sairausvakuutuslain mukaiseen vanhempainpäivärahaan määräytyisi perheen sisäisen, enintään yhden

vuoden ikäisen lapsen adoption toteutumisen jälkeen samalla tavalla kuin jos aviopuoliset adoptoivat yhteisen lapsen.

Uudistuksen mukaan naisparitkin saisivat oikeuden isyysrahan kaltaiseen etuuteen. Uutta olisi myös oikeus isäkuukauteen verrattavaan vanhempainpäivärahakauteen sekä nais- että miespareilla.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §:ssä on vuoden 2007 alusta alkaen säädetty vanhempainrahaa koskevien säännösten soveltamisesta myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin. Vakuutetulla, joka ei ole lapsen vanhempi, on oikeus vanhempainrahaan, jos parisuhteen rekisteröinnin

jälkeen parisuhteen osapuolelle syntyy lapsi tai parisuhteen osapuoli ottaa alle 7-vuotiaan lapsen hoitoonsa. Säännöksen perusteella parisuhteen osapuolella ei ole oikeutta isyysrahaan. Lainkohtaa säädettyä ei rekisteröidyssä parisuhteessa ollut mahdollista adoptoida toisen osapuolen lasta tai ottolasta.

Perheen sisäinen adoptio on tullut rekisteröidyssä parisuhteessa mahdolliseksi viime vuoden syyskuussa voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen. Lasta pidetään tällaisen adoption jälkeen rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena. Nyt käsiteltävän hallituksen esityksen tavoitteena on, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolen oikeus vanhempainpäivärahaan määräytyy perheen sisäisen adoption toteuttamisen jälkeen samalla tavoin kuin aviopuolisoiden adoptoidessa yhteisen lapsen.

Rekisteröidyn parisuhteen toiselle osapuolelle myönnettävän ottovanhemman vanhempainrahan saamisen edellytyksenä on samoin kuin aviopuolisilla, että lapsi on enintään vuoden ikäinen. Lakiehdotuksen perusteella oikeus isyysrahaa vastaavaan etuuteen annetaan myös rekisteröidyssä parisuhteessa olevalle naiselle. Lisäksi sekä nais- että miesparit saavat oikeuden isäkuukauteen verrattavaan etuuteen. Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotus selkeyt-

tää rekisteröidyn parisuhteen osapuolten oikeutta vanhempainetuuksiin. Valiokunta pitää lakiehdotusta tarkoituksenmukaisena ja puoltaa sen hyväksymistä muuttamattomana.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää vanhempainvapaaajärjestelmän laajemman uudistamisen mahdollisuudet. Valiokunta yhtyy esityksen perusteluissa todettuun käsitykseen, jonka mukaan nyt käsiteltävää esitystä laajemmat perhevapaalainsäädännön uudistusmahdollisuudet on tarkoituksenmukaista selvittää työryhmän selvitystyön yhteydessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 21 päivänä huhtikuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Håkan Nordman /r
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Markku Pakkanen /kesk
jäs.	Risto Autio /kesk	Päivi Räsänen /kd
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Paula Sihto /kesk
	Arja Karhuvaara /kok	Satu Taiveaho /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Lenita Toivakka /kok
	Marjaana Koskinen /sd	Erkki Virtanen /vas
	Jukka Mäkelä /kok	vjäs. Johanna Karimäki /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esitys poistaa pääosin sairausvakuutuslaista isyysrahan sukupuolirajoituksen. Esitys uudeksi laiksi merkitsee, että rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle tulisi oikeus vanhempainrahan lisäksi myös isyysrahaan ja isäkuukauteen riippumatta hänen sukupuolestaan. Tältä osin esitys on merkittävä edistysaskel kohti eri parisuhteiden yhdenvertaista kohtelua.

Esitykseen sisältyy lain johdonmukaisuuteen liittyvä ongelma, joka on korjattavissa. Valiokunnan hyväksymän ehdotuksen mukaisesti isyyslomaa vastaavaa isyysvapaata ja -etuutta ei voida myöntää lapsen syntymän yhteydessä, koska isyysoikeus on sidottu juridiseen vanhemmuuteen eli adoption toteutumiseen. Tältä osin sääntely poikkeaisi rekisteröidyssä parisuhteessa elävien vanhempien oikeudesta vanhempainrahaan (sairausvakuutuslain 9 luvun 16 §), jonka mukaan vanhempainraha-oikeus syntyy vakuutetulle hänen puolisolleen syntyvän lapsen perusteella tai sillä perusteella, että parisuhteen osapuoli ottaa alle 7-vuotiaan lapsen hoitoonsa ja parisuhteen osapuolet asuvat samassa taloudessa lapsen ja tämän vanhemman kanssa.

Esityksessä rinnastetaan kaikki rekisteröityjen parien perheet virheellisesti uusperheisiin ja ulkoisen adoption kautta vanhemmiksi tulevien tilanteeseen. Esitys ei ota huomioon sitä, että avioparien kohdalla perheen sisäinen adoptio tapahtuu pääsääntöisesti sellaisissa tilanteissa, joissa toisella puolisollla on ollut lapsi aiemmas- ta suhteesta tai adoption kautta jo ennen avioliiton solmimista. Rekisteröityjen naisparien kohdalla tyypillisin perheen sisäisen adoption tilanne on se, että lapsi syntyy puolisoille yhteiseksi usein parisuhteen rekisteröinnin jälkeen.

Sairausvakuutuslain 9 luvun 17 §. Jotta laki olisi johdonmukainen, isyysraha- ja isyysvapaa- oikeus tulisi määritellä rekisteröidyssä parisuh- teessa samoilla periaatteilla kuin rekisteröidyn

parisuhteen osapuolen oikeus vanhempainra- haan ja -vapaaseen. Siksi ehdotan 17 §:n ensim- mäistä virkettä muutettavaksi seuraavasti: "Mi- tä edellä 6, 7 ja 10 a §:ssä säädetään isyysrahasta ja isäkuukaudesta, sovelletaan myös 16 §:ssä tarkoitettun rekisteröidyn parisuhteen osapu- leen, joka osallistuu vanhempainpäivärahaan oi- keuttavan alle 1-vuotiaan lapsen hoitoon."

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena pait- si 17 § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

17 §

Isyysraha rekisteröidyssä parisuhteessa

Mitä edellä 6, 7 ja 10 a §:ssä säädetään (poist.) isyysrahasta ja isäkuukaudesta, sovelle- taan myös 16 §:ssä tarkoitettun rekisteröidyn pa- risuhteen osapuoleen, joka *osallistuu vanhem- painpäivärahaan oikeuttavan, alle 1-vuotiaan lapsen hoitoon.* Vanhempainpäivärahapäivien määrää 7, 10 a ja 12 §:n mukaisesti laskettaessa huomioon otetaan saman lapsen hoidon vuoksi parisuhteen osapuolelle jo myönnetty vanhem- painpäivärahat, kuitenkin siten, että parisuhteen osapuolille maksettavien vanhempainpäiväraha- päivien yhteismäärä on aina vähintään 200 arki- päivää. Jos parisuhteen toiselle osapuolelle on myönnetty äitiysrahaa, myönnetään vanhempai- nrahaa kuitenkin aina enintään 158 arkipäivää, jolloin *toisen osapuolen* oikeus vanhempainra- haan alkaa äitiysrahan päättymisestä lukien.

Helsingissä 21 päivänä huhtikuuta 2010

Erkki Virtanen /vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Esitys liittyy kiinteästi kiistanalaiseen lakiin samaa sukupuolta olevien parien adoptio-oikeudesta. Adoptio-oikeus perustui ajatukseen sukupuolineutraalista vanhemmuudesta, jonka pohjalta kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa rinnastetaan juridisesti äitiin ja isään. Sairausvakuutuslain muutos toisi isyyslomaa vastaavan rakenteen lapsen samaa sukupuolta olevan parin toiselle osapuolelle. Vanhempainvapaajärjestelmä on kehittynyt äidin ja isän erilaisten vanhemmuuden tehtävien pohjalta. Esitys edelleen syventää samaa sukupuolta olevien parien rinnastamista aviopareihin, ja sen ideologiset lähtökohdat ovat samat kuin laissa samaa sukupuolta olevien parien adoptio-oikeudesta. Nais- ja miesparien kohdalla pariskunnan toisen osapuolen oheishuoltajuus toisen osapuolen vanhemmuuden ohella olisi paras lähtökohta lapsen asemalle ja identiteetille.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää vanhempainvapaajärjestelmän laajemman uudistamisen mahdollisuudet. Eduskunta on kannanotoissaan kuitenkin kiirehtinyt eräiden vanhempainvapaajärjestelmän epäkohtien korjaamista, jotka eivät koske nyt annettua esitystä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä (StVM 37/2009 vp) sairausvakuutuslain muuttamisesta todettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntoon viitaten (TyVL 22/2006 vp), että yksinhuoltajien lasten tasa-arvoisen aseman kannalta olisi tärkeää, että yhden huoltajan perheessä oikeus vanhempainvapaisiin olisi tasavertainen kahden vanhemman perheiden kanssa. Yksinhuoltajan lapsella ei ole oikeutta yhtä pitkään hoivaan vanhempainetuksien turvin, sillä äiti ei voi hyödyntää isäkuukautta. Huomion kiinnittämistä yksinhuoltajien asemaan järjestelmää uu-

distettaessa pidettiin tarpeellisena. Samassa mietinnössä tuotiin esiin tarve selvittää, tulisiko myös isyysrahakautta ja isäkuukautta pidentää silloin, kun perheeseen syntyy yhdellä kertaa useampi kuin yksi lapsi.

Jos naisparin perheeseen syntyy kaksi lasta yhtä aikaa niin, että molemmat naiset synnyttävät, he voivat käyttää täydet vanhempainetuedet samanaikaisesti. Sen sijaan voimassa oleva raskauskohtainen vanhempainetuslaki asettaa monikkoperheiden lapset eriarvoiseen asemaan. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta totesi em. lausunnossaan: "Kaksosten ja kolmosten hyvinvoinnin turvaamiseksi molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitamiseen ensimmäisinä elinkuukausina tulisi edistää. Tästä syystä olisi perusteltua, että 18 arkipäivän isyysrahakausi olisi lapsikohtainen. Tämä olisi myös lasten yhdenvertaisen kohtelun kannalta perusteltua. Tällöin kaksosten tai kolmosten syntyessä isyysvapaata olisi oikeus pitää vastavasti kaksin- tai kolminkertainen määrä."

Isäkuukautta käsittelevässä valiokunnan mietinnössä esiin nostetut esitykset on siis ohitettu ja sen sijaan asetettu etusijalle isäkuukauteen verrattavan vanhempainpäivärahaduoden toteuttaminen nais- ja miespareilla. Hallituksen olisi siis tullut korjata yksinhuoltajien ja monikkoperheiden vanhempainetuksiin liittyvät epäkohdat. Jos halutaan laajentaa äidille ja isälle kuuluvia vanhempainetuksia isän tai äidin tukihenkilöille tai oheishuoltajille, se tulee tehdä laajemman harkinnan pohjalta. Siksi esitys tulee hylätä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 21 päivänä huhtikuuta 2010

Päivi Räsänen /kd